

Askungen i Småland

Utnyttjad i fosterhem i flera år och snuvad på upprättelse. 1997 berättade SocialPolitik om Anneli. Som utnyttjades i fosterhemmet. Hon intervjuades i Vanvårdsutredningen. Och sen sorterades hon bort. Igen.

Text: Maria Wallin | Bild: Mattias Mattisson | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 2 2014](#)

Jag träffade Anneli på en folkhögskola. Först förstod jag inte hur kort tid som gått sen hon brutit upp från sitt fosterhem. Eller att hennes mamma hade tagit sitt liv bara ett år tidigare.

Men så småningom lärde jag känna Anneli bättre och fick hela hennes historia, som publicerades i SocialPolitik nr 2–3 1997 under rubriken [Askungen i Småland](#).

För det var precis så det var. Hon var fosterhemsplacerad hos en småländsk familj i sju år. Hon kom dit som 12-åring. De första två åren var okej, men sen blev hon fostermoderns hembiträde och barnflicka. Hon väckte familjen och gav alla frukost, hela dagens disk väntade på henne när hon kom hem från skolan och då fick hon också ta hand om fostermoderns dagbarn och all tvätt och strykning, hon skötte städning av hela huset och lagade middagar. Fostermodern gjorde långa listor med arbetsuppgifter, som Anneli hade att pricka av.

– När jag var 17 år gammal hade jag valkar i händerna för jag jobbade så.

Dessutom delade hon ut tidningar på morgonen, det tyckte familjen var ett bra extraknäck, men någon lön såg hon aldrig till.

– En gång somnade jag på cykeln på tidningsrundan och höll på att köra rakt in i en brevlåda. En annan gång hade jag glömt ta av pyjamasen innan jag gick iväg hemifrån.

Helt utmattad somnade Anneli ifrån läxor varje kväll och kom

efter i skolan och fick allt sämre betyg.

Det handlade också om psykisk misshandel. Fostermodern hånade och psykade henne. Anneli hade alltid fel, fick be om ursäkt och förödmjuka sig, fick skuldkänslor och kände sig alltmer osäker och rädd. Hon hade inget eget liv, fick aldrig träffa kompisar, var alltid till tjänst i fosterhemmets stordrift i barnomsorg.

Dessutom handlade det om stöld. Fostermodern tvingade henne att ta ut sitt arv efter mormor, som blev hennes på 18-årsdagen. 23 000 kronor. Inga lånehandlingar skrevs, det var ju "inom familjen". Plus något senare ta ett lån för en bil på 20 000. Hon fick instruktioner vad hon skulle säga till banktjänstemannen, fostermodern var med inne i banklokalen och tog hand om pengarna direkt. Pengar som Anneli aldrig fick tillbaka.

När jag hörde Annelis berättelse reagerade jag på att ansvarig handläggare från socialtjänsten vid besök i familjehemmet bara suttit i soffan och druckit kaffe med fostermodern, utan att ge Anneli en känsla av att hon egentligen var där för hennes skull. Alltså fick handläggaren under alla dessa år aldrig någon klar bild av hur Anneli hade det. Och Anneli kände inte att hon hade någon som företrädde henne och hennes behov.

– Inte en enda oanmäld inspektion under sju år, säger Anneli. Det var ett pågående spel, en fasad att visa upp för allt och alla. Vi städade i ett par veckor innan varje besök. Då var alla snälla mot mig. Och hur skulle jag kunna våga säga hur jag hade det? Jag hade ingen annanstans att ta vägen. Så är det att vara fosterbarn. Vi får ta så mycket skit, för vi har inget alternativ.

Något år efter placeringen vände Anneli sig till den socialtjänst som placerat henne och talade om hur det var i just det fosterhemmet. För att få stopp på placeringarna, inget barn skulle behöva ha det så, tyckte hon. Men hon mötte inte något större intresse. Och när hon efter en tid återkom för att kolla att inga fler barn placerades där, fick hon veta

att det var sekretessbelagda uppgifter.

– Men det var ju jag som slagit larm!

Men egentligen tycker hon det är obegripligt att ingen ansvarig reagerade redan medan det pågick. Fostermodern hade sex fosterbarn, plus fyra–fem helgbarn och i veckorna flera dagbarn. Att ingen undersökte lite närmare hur en enda människa kunde klara av alla dessa placeringar? För mannen hade ju vanligt yrkesarbete.

– Det klart hon behövde både dagispersonal och hembiträde. Och nattjour! På helgerna hade jag ofta barn sovande i min säng.

Som 19-åring flydde Anneli i största hemlighet, när fosterfamiljen var på sommarsemester. Men senare på hösten kom dråpslaget. Hennes mamma hade bipolär psykisk sjukdom och i en svår depression tog hon sitt liv. Då gick botten ur allting. Och rösten var tunn och isen skör i det nya livet på folkhögskolan.

Under flera år därefter följde jag hur Anneli kämpade för att få en fast grund att stå på. För att få en självkänsla som höll, trots många depressioner och många terapirundor. En utbildning som ledde till det hon ville jobba med, få utlopp för sin konstnärliga ådra och kreativitet. Ett yrkesliv, avbrutet av långa sjukskrivningar och svårigheter att kunna arbeta heltid, hur hon än kämpade räckte kraften aldrig riktigt till.

Hon jobbade med att känna tillit till andra människor, fick en bra relation till en man. Men med de förebilder hon hade av moderskap, var vägen alltför lång för att själv våga bli mor – tills det biologiskt sett blev för sent. Ny kamp, sorg, oro och ovisshet.

Ett högt pris kan jag tycka, sa Anneli om den skada hon lidit redan i artikeln 1997. Ett pris som alltså blivit ännu högre genom åren.

Så kom då Vanvårdsutredningen. Anneli hörde på radion och såg annons i tidningen att man sökte personer som varit omhändertagna som barn.

– Jag hörde av mig och sa hur det varit.

Hon fick en kallelse till en av de orter där intervjuerna gjordes. Bara att allt aktualiserades för henne igen blev problematiskt. Hon hade fått många men, både psykiska och fysiska, av placeringen. Panikångest, svårt att sova, sjukskrivning, depression – allt kom tillbaka.

– Egentligen är jag stark, en maskrosunge som trots allt klarat mig. Jag har aldrig testat droger, aldrig fått andra sociala problem, som min bror hade – under decennier. Hade jag blivit placerad i en bra familj hade jag klarat mig.

Så Vanvårdsutredningen väckte ett hopp om att äntligen någon skulle se hela det här lidandet och ta ansvar för det.

– Att någon skulle förstå att det här har hänt, säga: där gjorde vi fel. Att äntligen få upprättelse. 250 000 täcker inte alla kostnader, det förlorade arvet, billånet, sjukskrivningar, förlorad arbetstid, all terapi, men åtminstone ett plåster på såren.

Så plötsligt bestämmer regeringen att dra en gräns vid 1980.

Bara den som lidit skada dessförinnan kunde komma i fråga för ett skadestånd på max 250 000 kronor. Anneli omhändertogs mellan 1986 och 1993 och hamnade på fel sida gränsen. Förhoppningar hade väckts – och grusats.

– Det känns som jag blivit sviken så många gånger. Först av mina egna föräldrar, sen av fosterföräldrarna, socialtjänsten som inte såg och samhället som nu än en gång vände mig ryggen.

– Man borde vetat vad man ville göra och gått ut med den gränsen från första början. Det var fruktansvärt jobbigt att genomleva allt igen. Att bli manglad i en intervju under tre–fyra timmar, plus resa dit och hem. Många tankar och sår revs upp igen. Och förhoppningar. Det var fruktansvärt jobbigt.

Anneli ringde utredarna och frågade vad som hänt? De var lika chockade som hon och sa, att nej det måste vara fel. Det måste ju ändras.

Men barn- och äldreminister Maria Larsson höll fast vid beslutet, trots stark kritik. Gränsen gick vid 1980.

– Här skulle ministern bara komma med en ursäkt på nå't torg nånstans! fnyser Anneli.

Det blev ytterligare ett nederlag att försöka komma över.
Återigen känslor av bortsortering och svek.

– Sverige som välfärdsstat ska ta hand om de utsatta, men det gör man inte längre. Det här är ytterligare ett exempel på det.

Anneli läste på om utredningar som gjorts i exempelvis Norge och Irland och upptäckte att man hade andra och mera generösa system för att kompensera och ställa till rätta.

– Om jag hade fått ingå, hade jag fått ett avslut. Okej, jag har mina men, men nu kan jag i alla fall göra nå't. Jag har alltid haft spänningar i kroppen, jag kunde fått råd att gå på massage, slippa känna att jag alltid alltid, alltid är så pank.

– Och att någon har tagit ansvar. Skulden hade lyfts från mig, för nånstans som barn tänker man alltid att det är mitt fel att jag är här. Jag har inte varit den flicka som mamma och pappa har velat ha, och därför har jag hamnar jag här. Därför får jag ta mitt straff.

maria.wallin[at]socialpolitik.com

Maria Wallin

Läs mera

www.socialpolitik.com/Askungen

[Barn som business](#), från Socialpolitik nr 2/14.

[Stulen barndom](#), från Socialpolitik nr 2/14.